

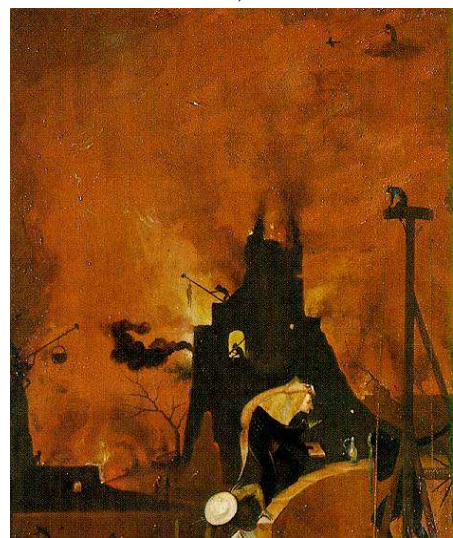
Ohně Mistra Hieronyma

novela-esej

Jaroslav Kříž

I

Ten den se objevila šmouha. Zprvu tak trochu doufal, že je to jen sen, v kterém se jeho pocity vtělily do názorné podoby. Jenomže když se doopravdy probudil, viděl tu šmouhu v levém oku stále. Ne už jenom protivně smítko, tančící na kraji zorného pole jako muška, kterou se nedaří odehnat. Byla to šmouha, škrtaující svět: jako by někdo nevypraným štětcem, v němž se barvy smísily do zelenavé špíny, přešel po Janově sítnici. Snad to byl jenom momentální stav. Tu noc zas dlouho zápolil o trochu spánku. Pak zřejmě přece jenom usnul a když se zase probudil, měl pocit, že mu jeho tělo nepatří – bylo tak zvláště necitlivé, i když v něm bloudila řada různých bolestí.

Zavřel oči, čímž šmouha zatím zmizela, a poslepu dotápal do koupelny. Začal očištný rituál dřív, nežli na něj stačil myslet a případně jej zpochybnit. Zuby, holení, sprcha. Všechno se to dalo provést s přivřenýma očima. Jezdil si mírným proudem teplé vody po těle, vděčný za drobné laskání tišivých kapek. Pak – zase dřív, než na to vlastně pomyslel – vydrbal tělo ručníkem a postavil se před zrcadlo. Šmouha v levém oku nezmizela, jen snad trochu zprůhledněla. Byl to příznak? Obavy v něm vzplály jako ohně na Boschových obrazech. Zatím měl čtyři znaky z devíti. Pokud přibude pátý příští týden, bude pozitivní, aspoň podle lékařů.

Pohlédl na svou tvář, aby se ujistil, že ještě existuje. Byla tu jistá podoba s tím mužem-stromem v pravém křídle Rajske zahrady. Prý to byl Boschův autoportrét, jak se teďka mnozí domnívali. Co ale znamenal muž-strom? Měl Mistr taky potíže se svým stárnoucím tělem, měl úzkost, že mu brzo zdřevění? Nebo to byl symbol, vrchol vratké pyramidy možných významů? Kdo to dnes může říct.

„Tak copak máme k snídani?“ řekl do prostoru před sebou.

Otevřel ledničku s nevelkou nadějí, že sám sebe pro jednou překvapí. Sýr, máslo, šunka, jako vždycky, vždyť to včera kupoval. Vzal z dřezu celkem čistý talíř, našel taky hrnek, ještě použitelný, udělal si čaj. Pak u stolu bez velké chuti žvýkal suchý rohlík, než si připomněl potraviny, které předtím vyndal z ledničky. Bosch bylo jenom umělecké jméno, kterým malíř desky signoval. Dá se tak začít kniha? Trochu konvenční forma, ale neměl to být přece román. Zkusme to kousek dál. O pravém jménu teď už nemůže být pochyb, to by asi řekl, kdyby se přinutil psát: JHeronimus van Aken. Opakoval to jméno polohlasem, když si kladl šunku na rohlík. Bosch pocházelo zřejmě z jména města, v kterém žil: 's Hertogenbosch, Vévodův les, v severních Brabantech. Předtím spíš méně významné, i když solidní gotické město. Ale v patnáctém století se zmohlo obrovitou katedrálou, nemající v celém Nizozemí obdoby. Mistr na tomhle místě asi prožil celý život, jako předtím otec a děd, malíři miniatur. Bosch asi nebyl žádný cestovatel, na rozdíl od staršího krajana van Eycka nebo dokonce německého Dürera. Docela klidná existence, jistě úspěšná, vždyť maloval i pro krále, Filipa Dobrého, Filipa Sličného. Bylo v té době hodně Filipů. Jiný Filip, ten Druhý, španělský, později jeho díla sbíral. Zvláštní záliba bigotního panovníka...

A přitom, napůl ukrytý pod těmi úvahami, mu hlavou pádil strach. Nemoc mu připadala jako zvíře, které kolem něho ve tmě tiše přechází a chystá se ke skoku. Přitom nemoc nebyla někde v prostoru mimo něho, ale v něm a nejspíš dávno v skrytu hlodala. Nejprve sem tam příznak, který zase ustoupí, takhle to četl v popisu. Pak náhlá změna, víceméně nevratná: člověk má dvojí vidění, začne čím dál tím více zadržávat v řeči, potom

nevyjde do schodů, nakonec nedokáže dojít ani na záchod. Zbytek života na vozíku. Příšerná představa.

Ozval se jeho mobil z vedlejšího pokoje. Chvilí trvalo, než si vybavil, kam jej to včera odložil. Pokud to bude Baron, tak to prostě nevezme. Byla to Lenka.

„Táto, jak ti je?“

Má hlas pořád tak nejistý, jako by nikdy nedospěla. Pocítil za to neurčitou vinu.

„No, jde to,“ řekl s námahou.

„Máš už ty výsledky?“

„Myslíš z těch punkcí? To nějakou dobu potrvá.“

„Určitě budou negativní.“

„Doufejme. Jak se máš? Co Verunka?“

„Právě s ní běžím do školky. Veruno, zapni si ten kabát. Copak vás ve školce nic neučí? Já musím letět, abych to stihla do práce včas. Šéfka je teďka nějak protivná.“

„No tak se nezdržuj.“

„Táto, nepotřebuješ nic? Něco vyprat, vyžehlit...“

Řekl, že se o sebe postará. Prozatím, dodal v duchu. Stejně ho asi nevnímala, slyšel, jak trhaně dýchá, zřejmě při tom něco dělala. Vždycky volala ve spěchu, snad aby měla důvod mluvit krátce. Teď podle zvuků odhadoval, že je na chodbě, asi už schází se schodů.

„Jak se má Robert?“ zeptal se z povinnosti.

Uslyšel jen dlouhý vzdech a chvíli doufal, že na něm už zůstane.

„Tak já tě už nebudu zdržovat,“ řekl rychle.

Pak slyšel zvuk, jak otevírá auto.

„Chce prý se odstěhovat. Veruno, sedíš? Nebo mě snad zabít.“

„Co se zas stalo? Vždyť se sotva vrátil.“

„Veruno, přezku! To mluvím s dědečkem. Ne ty s ním teďka mluvit nemůžeš, musíme jet. Že prý mu nerozumím. Mám dojem, že někoho má.“

Její hlas zakolísal, jako by se chtěla rozplakat.

„To si jen namlouváš. Víš, jak je náladový.“

„Zdá se mi nějak jiný. Já přímo cítím, že na něho někdo působí.“

„Teď na to nemysli. Soustřeď se na řízení, víš, jaký je provoz.“

„On je tak strašně bezbranný a citlivý...“

„Ano, já vím. Lenko, tak já už skončím. Měj se hezky a pozdravuj.“

Přerušil hovor a chvíli hleděl na mobil. Vždycky to byl nakonec on, kdo rozhovor z jakési nervozity ukončil, ačkoliv tolik toužil slyšet její hlas a těžko snášel samotu, která se vždycky potom nějak prohloubila.

* * *

Když spěchal dolů po schodech, vzpomněl si, že jí neřekl o té podivné šmouze. Možná se bál, že tím utvrdí její existenci. Stejně má plnou hlavu Roberta, teď když se vrátil a zas vyhrožuje odchodem. Někteří lidé dovedou na sebe poutat pozornost jen tím, jak jsou jen sebou zaujatí. A jiní krouží kolem nich, v neustálé úzkosti. Takové planetární systémy a lidi jako černé díry, které nic nedávají, jenom vsávají...

V poschodí pod sebou uviděl Hlávkovou, jak uklízí dlaždice před svým bytem. Ta žena zřejmě žije na chodbě, vždycky ji potkal, když šel do práce či domů. Jako vždy zaznamenal svěžest její mladé tváře s velikýma očima a náznaky tvarů jejího těla, které vystupovaly a zase mizely pod volnou látkou domácího oblečení.

„Tady je někdo pořádný,“ řekl vlídně.

„V domě už nikdo neuklízí,“ shrnula si čela vlasy a pohlédla na něho skoro vyčítavě.

Její tmavé oči vypadaly bezelstně a trochu vyděšeně, jako nějakého zvířátka, které psi vyplašili někde z porostu.

„Opravdu? Ani jsem si nevšiml.“

Opatrně obešel mokrý pruh na chodbě.

„To nevádí, když na to šlápnete. Já to pak ještě setřu.“

„Někoho jako vy bych potřeboval doma,“ řekl žertem.

Narovnala se, jako by to vzala doslova.

„Copak vám nikdo neuklízí?“

„Ne, bohužel. A to víte, osamělý mužský...“

„Jste sám? Nemáte nikoho?“ zeptala se s údivem.

Vždyť to už dávno musí vědět, pomyslel si, když je věčně na chodbě.

„Žena mi umřela, to jste tu ještě nebydlela. Dcera se vdala, žije jinde.“

„Nikdy za vámi nepřijde?“

„Má manžela a dítě,“ řekl neochotně. „A taky zaměstnání, musí vydělávat.“

Aby ten její Robert mohl tvořit, nebo tvorbu předstírat, dodal v duchu. Ačkoliv, třeba někde pracuje. Rozhovory o něm byly plné zámlk, náznaků a vzdechů. Skoro nic o něm jistě nevěděl.

„No, já už půjdu,“ dodal. „Musím do práce.“

„Vy pracujete?“

„A co jste myslela, že jsem už v důchodu? Na ten si musím ještě pár let počkat.“

„Ne, já jsem nemyslela, že jste starý. Jen že vás tady vídám taky přes den.“

„Pracuji doma, když to jde.“

Kývl jí s úsměvem a spěchal dál. Koutkem zdravého oka stačil zahlédnout, jak se ve dveřích bytu mlčky objevila Hlávková objemná postava. Byl ještě v pyžamu a jeho mírně odulá, dost ještě mladá tvář byla úplně bez výrazu. Vyspával asi zase opici, pomyslel si. Z čeho ti lidé asi žijí, když žádný z nich zřejmě nepracuje? Prostě záhada.

* * *

Ulička byla ještě prázdná a jaksi schoulená v tom sice letním, ale překvapivě chladném ránu. Trochu vratce kráčel dolů po kočičích hlavách, obraz mladé ženy ještě v paměti. Byla to zřejmě jednoduchá žena, trochu pořád vyděšená životem. Ačkoliv možná se mu to jen zdálo, pro ta její velká kukadla. Moc o ní nevěděl, vlastně jen, že má křestní jméno Anita – měla to dětsky zdobným písmem vyvedeno na schránce. Jak k němu asi přišla? Byla tak trochu jižně osmahlá, ale mluvila plyně česky, možná s nepatrným přízvukem.

Ten muž, se kterým žila, byl to manžel, druh či jenom podnájemník? Na schránce stejně jako na dveřích bylo jen její jméno. Anita Hlávková. V tom jménu byl nějaký mírný rozpor.

Zahnul do Sněmovní ulice, v té chvíli taky ještě poloprázdné. Turisti byli jako voda – ráno přitékali jenom v mírných pramíncích, z kterých se během dopoledne udělala potopa: ucpali Karlův most a Mosteckou a čím jich bylo víc, tím víc se také rozlévali do okolních ulic a potom vzhůru směrem k Hradčanům. To lidské hemžení, v němž bylo něco děsivého, vnímal také už Bosch, i když jeho rodné město mělo tehdy jenom čtyři tisíce nebo o něco víc. Co by tak asi řekl milionu.

Průchod přes Senát byl už otevřený, rozhodl se projít zahradou. Takový malý odklad, než ho město zcela pohlítí. Procházel mezi svěže zelenými keři. Později na podzim některé vypadaly, jako by z nich vyrážely drobné plaménky. Byla to doopravdy vzpomínka, nebo to viděl na nějakém obraze? Občas se mu to pletlo. Myslel zas na Lenku. Už ji dost dlouho neviděl, podobně jako malou Verunku. Robert byl velmi žárlivý – ne jenom na případné konkurenty, jak už muži bývají, ale na ten sebemenší vliv, který u Lenky pocítil. A uměl

trestat každou drobnou nevěru, ať skutečnou či jenom domnělou, dlouhými scénami či ještě hůře mlčením či odchodem. Jan si zas povzdechl. Přilnul k své dceři asi víc, než bylo zdrávo, když Eva umřela. A taky Lenka se na něho tehdy zcela upnula, až se bál, že snad nikdy nedospěje. Bylo jí tehdy čtrnáct, ale vypadala jako malé děvčátko.

„Prosím vás, dá se tudy projít na Valdštejnské náměstí?“

Okamžik zíral na člověka, který ho najednou oslovil, a potom kývnul a naznačil rukou směr. Trochu mu připomínal Roberta. Ten se objevil taky náhle, to už byla Lenka v druhém ročníku. Prý jemný, chápavý, poněkud umělecky roztržitý, tak ho Lenka v té době líčila. Zřejmě z té roztržitosti jí udělal dítě a způsobil tím, že přestala studovat. Bože, když viděl, jak se její drobné, vlastně nedospělé tělo nalévá, jak málem přepadává tíhou plodu toho zloducha, který – jak se pak ukázalo – byl starší aspoň o deset let a přitom s mentalitou rozmazleného dítěte. Nebyl si jist, zda si chce Lenku vzít! Janovi ještě teď se rozbušilo srdce při té vzpomínce. Měli ho tenkrát poslat k šípku, ale Lenka rozchod striktně odmítla.

To, že mu tenkrát zcela propadla, mohl být pokus vymanit se z otcovského pouta. Pro Jana to byla dost tvrdá rána, kterou nikdy ani sobě plně nepřiznal. Někdy v té době přišly jeho první obtíže...

Drásavý výkřik, který zněl jako hlas jeho úzkosti, způsobil, že se zastavil. Potom si uvědomil, že tak křičí pávi. Jeden, docela bílý jako přízrak, stál nedaleko před ním na cestě. Chtěl mu snad něco naznačit? Všude teď viděl symboly, kterým úplně nerozuměl. Snad to bylo pod vlivem Bosche, Janovy marné snahy vyluštit skryté významy jeho obrazů. Přemohl se a šel zase dál. Šmouha tu pořád byla: zas nějaký symbol? Leda jeho úzkosti.

* * *

Když vešel do pracovny v třetím patře galerie, řekla mu Pavla Mincová, že ho chce vidět Baron. Nepoužila ovšem tu přezdívku, i když se jí vždycky ochotně smála. S údivem viděl, že má nové brýle s ostře tyrkysovou obroučkou a také svetřík v těžce barvě, který smutně zdůrazňoval její skrovné půvaby. Nánosy příliš naléhavé červeně na jejích úzkých rtech a unavených tvářích hlásaly světu odhodlání hezky vypadat. Asi někoho má, nebo alespoň naději ho získat. Sklopil oči s jakýmsi studem. Byla mu milejší, když tolik nezdůrazňovala svou ženskost.

„Neřekl, co chce?“

„Slyšel jsi naše blahorodí někdy něco vysvětlovat?“

Přikývl. Baron byl jako Stalin: jeho telefon zřejmě postrádal sluchátko, sloužil jen k oznámení rozhodnutí nebo udílení příkazů. Potlačil chuť návštěvu ředitele odložit – i když bude jistě nějak nepříjemná, lepší bude mít ji za sebou. Vyšel zas na chodbu a potom sestupoval po schodech do prvního patra. Byl tady ovšem výtah, ale on měl potřebu sám sobě dokázat, že sestup zvládne bez problému. Jak na to myslel, málem zakopl a jenom taktak nedopadl na dlaždice odpočívadla. Proboha, to už je to takhle zlé? Opřel se o stěnu a chvíli dýchal.

„Pane doktore, je vám něco?“

Vzhlédl a zdravým okem viděl paní Pavlatovou, příjemnou starší ženu, která dohlížela v patře pod nimi.

„Ne, jen jsem se tak zamyslel.“

Pokývnul jí a seběhl po zbývajících schodech. Je důležité na to nemyslet, říkal si, když otevíral dveře ředitelny.

Šmouha měla tu výhodu, že Barona úplně jasně neviděl: tu jeho nabubřelou tvář s nosem jak zoban supy, pod ní objemný břich, nadouvající krajkami zdobenou košili mezi klopami šmolkově modrého sametového saka.